

Gullspångs kommun
kommun@gullspang.se

2023-06-14
Dnr SI 2022:583

Beslut

efter kvalitetsgranskning av skolor i kommuner
med låg utbildningsnivå vid Gullstensskolan åk
7–9 i Gullspångs kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19–20 § skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning avseende med vilken kvalitet Gullstensskolan åk 7–9 arbetar för att genom undervisning och studie- och yrkesvägledning stärka elevernas tillit till den egna förmågan, ge dem möjlighet till utveckling och en bred bild av möjliga studie- och yrkesval. Granskningen omfattar årkurserna 7–9 vid den aktuella skolan.

Skolinspektionen gör bedömningar i förhållande till de kvalitetskriterier som myndigheten satt upp inom det granskade området. Skolinspektionen bedömer verksamhetens kvalitet i tre nivåer, utifrån om kvalitetskriterierna uppfylls i hög utsträckning, i flera delar eller i låg utsträckning. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar anger Skolinspektionen i normalfallet att utvecklingsarbeten behöver inledas och visar på vilka punkter. Skolinspektionen begär därefter en skriftlig redovisning av huvudmannen som visar vilka förbättringsåtgärder skolan vidtagit. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 2.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: [Skolor i kommuner med låg utbildningsnivå \(skolinspektionen.se\)](https://skolinspektionen.se).

Beslut:

Skolinspektionens bedömningar

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls vid Gullstensskolan åk 7–9 i följande utsträckning:

Bedömningsområde 1: En undervisning som präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt

Skolinspektionen bedömer att lärarna utformar en undervisning som *i flera delar* präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt.

Bedömningsområde 2: Förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt

Skolinspektionen bedömer att rektorn *i hög utsträckning* skapar förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt.

Bedömningsområde 3: Inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval

Skolinspektionen bedömer att lärarna i *låg utsträckning* integrerar inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval.

Bedömningsområde 4: Förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval

Skolinspektionen bedömer att rektorn i *låg utsträckning* skapar förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval.

Identifierade utvecklingsområden

Utvecklingsarbeten behöver inledas inom följande delar:

- Lärarna behöver utveckla sin undervisning så att alla elever får lärarstöd samt stimulans och utmaningar utifrån sina kunskapsmässiga nivåer. Vidare behöver lärarna ge eleverna kontinuerlig återkoppling som innehåller information om elevernas styrkor och hur eleverna kan utvecklas mot målen.
- Lärarna behöver utveckla arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen. I detta arbete behöver lärarna i större utsträckning framhålla skolarbetets betydelse för elevernas framtidsutsikter och koppla samman skolämnen med vägledning. Lärarna behöver också i större utsträckning visa på en variation av utbildningsvägar, yrken och branscher samt ge eleverna möjlighet att i undervisningen utveckla förmågor att göra medvetna och välinformerade val.
- Rektorn behöver tydligare förmedla till lärarna att de ska integrera studie- och yrkesvägledning i sina undervisningsämnen och försäkra sig om att de gör detta. Rektorn behöver skapa förutsättningar för detta arbete genom att tydliggöra sina förväntningar, inventera lärarnas behov av kompetensutveckling samt säkerställa att studie- och yrkesvägledarens kompetens används som en resurs för lärarna i arbetet med integreringen. Rektorn behöver även i högre grad förmedla att det är hela skolans uppdrag att vidga elevernas perspektiv samt se till att skolans studie- och yrkesvägledning verkar för att elevernas studie- och yrkesval inte ska begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den **14 december 2023** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade

utvecklingsområdena och resultatet av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.umea@skolinspektionen.se. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr SI 2022:583) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar för respektive område.

Bedömningsområde 1: En undervisning som präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt

Här bedöms i vilken utsträckning undervisningen präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt. Skolinspektionen utgår i sin bedömning från följande kvalitetskriterier:

- Lärarna utformar undervisningen utifrån en hög tillit till elevernas förmåga att prestera. Lärarna utformar undervisningen så att alla elever, utifrån deras kunskapsmässiga nivåer, stimuleras och utmanas att nå så långt som möjligt. Vid behov samverkar lärarna och elevhälsan för att möta och stimulera eleverna utifrån deras kunskapsmässiga nivåer.
- Lärarna stärker elevernas tillit till den egna förmågan genom att ge dem uppmuntran och bekräftelse för sina ansträngningar. Lärarna ger kontinuerlig återkoppling till eleverna om hur de ligger till just nu och om hur de kan arbeta för att utvecklas ännu mer. Lärarna ser till att eleverna får uppleva att de gör framsteg och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna utformar en undervisning som i *flera delar* präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt.

Skolinspektionens granskning visar att lärarna delvis ger eleverna stimulans utifrån elevernas kunskapsmässiga nivåer. Lärarna utformar undervisningen så att den till stor del ger uttryck för höga förväntningar på elevernas förmåga. Lärarna använder också flera metoder i undervisningen för att möta och stimulera eleverna utifrån olika kunskapsnivåer. Alla lärare utformar dock inte undervisningen så att eleverna

utmanas utifrån sin nivå och alla lärare ger inte eleverna det lärarstöd de är i behov av för att de ska komma vidare i sitt lärande. Vidare samverkar lärarna endast delvis med elevhälsan för att stimulera eleverna utifrån deras olika kunskapsnivåer.

Granskningen visar vidare att lärarna delvis ger eleverna återkoppling och uppmuntran. Lärarna stärker elevernas tillit till den egna förmågan genom att ge dem uppmuntran och bekräftelse för de ansträngningar och framsteg de gör, men låter eleverna endast i viss mån få träning i att själva reflektera över och utvärdera sitt lärande. Alla lärare ger inte heller eleverna en kontinuerlig återkoppling som är anpassad till elevernas behov och kunskapsnivåer.

Skolinspektionen har identifierat ett utvecklingsområde inom bedömningsområdet. Motiveringen till utvecklingsområdet och rekommendation för fortsatt arbete redogörs för under rubriken *Identifierat utvecklingsområde* nedan.

Motivering

Alla lärare lyckas inte ge eleverna stimulans utifrån deras kunskapsmässiga nivåer

Granskningen visar att lärarna i stort utformar undervisningen utifrån en hög tillit till elevernas förmåga att prestera. Av intervjuer med lärarna och eleverna framgår att lärarna generellt visar höga förväntningar på eleverna genom att tydliggöra vad eleverna ska lära sig och ge dem svårare uppgifter. Flera elever och lärare ger också exempel på lärare som förmedlar höga förväntningar på eleverna genom att uppmuntra dem att utmana sig själva och genom att visa dem att de har potential att nå högre betygssteg. Eleverna berättar också att lärarna höjer sina förväntningar i takt med att elevernas prestationer förbättras. I intervju uppger dock specialpedagogen att det skiljer sig åt mellan lärarna vilka förväntningar de förmedlar till eleverna i sin undervisning. Eleverna berättar att det förekommer att vissa lärare i provsammanhang uttrycker låga förväntningar avseende vilken svårighetsgrad vissa elever kan klara av. Enligt såväl eleverna som lärarna har alla lärare inte heller höga krav på att eleverna ska prestera. Lärarna uppger att de inte alltid ställer höga krav på att eleverna ska lämna in genomförda arbetsuppgifter. Eleverna ger exempel på undervisning där lärarna inte ger dem svårare utmaningar när de är klara med sina uppgifter utan att de väntar in varandra. Det förekommer även att eleverna själva kan välja att läsa på inför prov eller arbeta med uppgifter som de ligger efter med i andra ämnen eller spela spel på datorn när de är färdiga med sina uppgifter.

Granskningen visar vidare att lärarna delvis stimulerar eleverna utifrån deras kunskapsmässiga nivåer och till viss del ger dem ett aktivt lärarstöd. I intervjuerna ger eleverna och lärarna exempel på ämnen där lärarna i utformningen av undervisningen använder arbetsuppgifter med olika svårighetsgrader som är anpassade till elevernas olika kunskapsnivåer. Lärarna och eleverna berättar också att flera lärare på olika sätt ger eleverna det lärarstöd de är i behov av för att

komma vidare i sitt skolarbete, såsom att de går igenom uppgifter i helklass, stannar upp och repeterar samt förklarar för eleverna på olika sätt med illustrerande exempel och bilder. Eleverna uppger också att flera lärare brukar cirkulera bland eleverna i klassrummet och ge stöd och stimulans även till de elever som hunnit långt i sin kunskapsutveckling, såsom att visa dem på svårare tekniker. Eleverna beskriver vidare att flera lärare är bra på att stödja och stimulera deras lärande oavsett vilken kunskapsnivå de befinner sig på genom att dessa lärare i hög grad varierar undervisningen, att de själva uttrycker ett högt engagemang och intresse för sina undervisningsämnen samt att de involverar eleverna i planeringen av undervisningen. Såväl eleverna som specialpedagogen beskriver samtidigt att delar av undervisningen ändå inte ger alla elever stöd och stimulans utifrån den nivå de befinner sig på. Eleverna ger exempel på undervisning där alla elever får samma uppgifter och där elever som befinner sig på en hög kunskapsnivå inte upplever tillräckliga utmaningar och inte ges lärarstöd för att nå ännu längre i sin kunskapsutveckling. Enligt eleverna förekommer det även undervisning som de upplever som enformig och tråkig på grund av att vissa lärare inte uttrycker något större engagemang.

Vidare framgår att lärarna endast delvis samverkar med elevhälsan för att stimulera eleverna utifrån deras olika kunskapsnivåer. Lärarna beskriver att det finns forum för samverkan med elevhälsan och att elevhälsan ger dem tips på hur de kan arbeta med elever i behov av extra anpassningar och särskilt stöd. Enligt specialpedagogen har lärarna möjlighet att vända sig till hen för stöd även i andra undervisningsfrågor, men enligt specialpedagogen och lärarna sker det inte i någon större utsträckning. Det förekommer dock att specialpedagogen tipsar lärarna om framgångsrika metoder såsom att skapa variation i undervisningen.

Eleverna får delvis bekräftelse för sina ansträngningar

Granskningen visar att lärarna ger eleverna uppmuntran och bekräftelse för sina ansträngningar och de framsteg som de gör. Såväl lärarna som specialpedagogen berättar att det finns elever på skolan som har lågt självförtroende och en känsla av att de inte kan lära sig saker, och att dessa elever tenderar att undvika svårare uppgifter i undervisningen. Specialpedagogen berättar att elevhälsan därför påtalar för lärarna att det är viktigt att arbeta med positiv förstärkning genom att berömma eleverna. Lärarna uppger att de medvetet brukar uppmärksamma elevernas ansträngningar för att skapa motivation och stärka elevernas självförtroende. Såväl lärarna som eleverna berättar att lärarna brukar ge eleverna beröm både i grupp och individuellt, muntligt och skriftligt, under arbetets gång och efter lektionsslut samt efter att eleverna skrivit en text eller haft prov. Vissa lärare ger också exempel på att de låter elever få arbeta med uppgifter som motsvarar högre svårighetsgrad än E utan att eleverna vet om det i förväg, i syfte att visa eleverna att de klarar mer än de tror. Enligt eleverna brukar lärarna även

uppmärksamma de elever som har en svacka i sin motivation genom att uppmuntra dem extra mycket.

Eleverna och lärarna beskriver samtidigt att det skiljer sig åt mellan lärarna om och i vilken mån de synliggör elevernas framsteg genom att låta eleverna träna på att själva reflektera över och utvärdera sitt lärande. Lärarna ger exempel på att eleverna i samband med utvärderingar av arbetsområden får svara på frågor om hur de lär sig bäst. Vissa lärare berättar också att de efter avslutad lektion brukar fråga eleverna om de lärt sig något nytt. Vidare berättar eleverna i årskurs 9 att de har fått reflektera över att det går lättare och fortare att skriva en labbrapport nu än det gjorde i årskurs 7. Eleverna berättar dock att de inte upplever att de får möjlighet att reflektera över sitt eget lärande annat än i enstaka ämnen, där de får göra en självskattning. Vissa intervjuade elever uttrycker behov av att få göra detta i högre utsträckning och i alla ämnen.

Eleverna får inte alltid återkoppling utifrån sina behov och som hjälper dem att utvecklas ännu mer

Granskningen visar vidare att alla lärare inte ger eleverna kontinuerlig återkoppling anpassad till elevernas behov och kunskapsnivåer. I intervjuerna med såväl eleverna som lärarna samt specialpedagogen framkommer att de flesta lärarna är bra på att tydliggöra för eleverna vilka mål de arbetar mot i undervisningen. Eleverna berättar att de har tillgång till målen och betygskriterierna för alla ämnen i digital form och att de flesta lärarna också förklarar dessa muntligt. I flera ämnen använder sig lärarna då av elevexempel för att konkretisera de olika betygsnivåerna. Eleverna ger dock även exempel på enstaka ämnen där de inte fått någon sådan muntlig information av lärarna, och där målen för undervisningen och vad som krävs för att nå olika betygssteg är oklara för dem. Vidare berättar såväl eleverna som lärarna att eleverna får återkoppling av lärarna på hur de ligger till i sin kunskapsutveckling, men att återkopplingen inte alltid sker kontinuerligt och att den inte alltid är anpassad till elevernas behov. Av intervjuerna framkommer att eleverna oftast får skriftlig återkoppling efter genomförda uppgifter och prov, i form av ett betyg och en motivering som synliggör vad eleverna gjort bra och vad de kan utveckla. Det framgår också exempel på att lärarna ibland avsätter tid för muntlig återkoppling. Vissa intervjuade elever uttrycker dock behovet av att fler lärare avsätter tid för muntlig återkoppling. De berättar att den återkoppling lärarna ger dem skriftligt inte alltid hjälper dem att komma vidare och utvecklas mot målen eftersom den i vissa ämnen är kortfattad och eleverna inte alltid läser och använder den. Av lärarintervjuerna framgår också att alla lärare inte har metoder för att säkerställa att eleverna förstått den återkoppling de fått, utan att det i vissa fall ligger på elevernas eget ansvar att ställa frågor till lärarna om de inte har förstått den. Såväl eleverna som lärarna uppger också att eleverna i vissa ämnen får återkoppling kontinuerligt under arbetets gång, med möjligheter att utveckla sina arbeten. I andra ämnen ger lärarna återkoppling mer sällan. Enligt

eleverna händer det då att återkopplingen kommer i ett sent skede som gör att det är svårt för dem att ta till sig det läraren förmedlar.

Bedömningsområde 2: Förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn skapar förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt. Skolinspektionen utgår i sin bedömning från följande kvalitetskriterier:

- Rektorn är väl insatt i hur skolans lokala kontext¹ kan prägla skolpersonalens, vårdnadshavarnas och elevernas förväntningar och inställning till skolarbete. Rektorn agerar vid behov för att förändra en låg förväntansbild. Rektorn försäkrar sig om att skolans personal förmedlar tillit till elevernas förmåga i syfte att stärka elevernas engagemang för skolarbetet.
- Rektorn ser till att det finns ett skolgemensamt utvecklingsarbete kring elevernas kunskapsutveckling. Efter uppföljningar av elevresultat och skolans arbetsprocesser vidtar rektor vid behov åtgärder för att alla elever ska ges möjlighet att nå så långt som möjligt. Rektorn förmedlar att det är skolans ansvar att se till att eleverna ges förutsättningar att utvecklas så långt som möjligt.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i *hög utsträckning* skapar förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt.

Skolinspektionens granskning visar att rektorn verkar för att skapa engagemang för skolarbetet hos personal, vårdnadshavare och elever. Rektorn har kännedom om skolans lokala kontext och hur den påverkar personalens, vårdnadshavarnas och elevernas inställning till skolarbetet. Rektorn arbetar också för att motverka en låg förväntansbild på skolarbetet som kan finnas hos elever och vårdnadshavare genom att verka för ett förtroendefullt samarbete med hemmen och genom att uppmärksamma och motverka negativa kamrateffekter. Rektorn förmedlar även till

¹ Det omgivande samhället.

personalen att deras bemötande och förväntningar har betydelse för elevernas engagemang och inställning till skolarbetet.

Granskningen visar vidare att rektorn skapar förutsättningar för en undervisning som ger eleverna möjlighet att nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling. Rektorn bedriver ett skolgemensamt utvecklingsarbete kring elevernas kunskapsutveckling där hen involverar skolpersonalen i uppföljning och analys av elevernas kunskapsutveckling. Rektorn följer upp skolans arbetsprocesser, elevernas kunskapsresultat och efterfrågar elevernas upplevelser av undervisningen. Rektorn analyserar också elevernas kunskapsresultat för att ta fram underlag för att utveckla undervisningen, för att alla elever ska nå så långt som möjligt.

Motivering

Rektorn skapar engagemang för skolarbetet genom att uppmärksamma den lokala kontextens betydelse och motverka en låg förväntansbild

Granskningen visar att rektorn är insatt i hur skolans lokala kontext kan prägla skolpersonalens, vårdnadshavarnas och elevernas förväntningar och inställning till skolarbete. Rektorn uppger att faktorer i skolans kontext, såsom en låg utbildningsnivå bland vårdnadshavare och en låg arbetslöshet, i vissa fall bidrar till att vårdnadshavarna och deras barn saknar ett engagemang för skolan. Rektorn beskriver även att omotiverade elever tenderar att påverka andra elever negativt, och att det för närvarande finns exempel på sådan kamratpåverkan bland flickorna på skolan. Rektorn uppger vidare att hen i samtal med personalen är uppmärksam på personalens inställning och förväntningar på elever. Enligt rektorn har hen därigenom kännedom om att lärarna överlag uttrycker höga förväntningar på eleverna men att det förekommer att lärare ibland uttalar sig negativt om klasser som de upplever vara utmanande att undervisa.

Granskningen visar att rektorn arbetar för att motverka en låg förväntansbild hos elever, vårdnadshavare och skolpersonal. Rektorn, lärarna och specialpedagogen beskriver att rektorn på flera sätt verkar för ett förtroendefullt samarbete med hemmen. I samtal med personalen framhåller rektorn vikten av att ge vårdnadshavarna information om hur deras barn utvecklas samt vikten av att personalen i mötet med vårdnadshavarna visar förståelse för att alla inte har goda erfarenheter av skola. Skolan bjuder också in till såväl gemensamma som individuella möten med vårdnadshavarna, både fysiskt och digitalt. Skolan har även ett föräldraråd. För att motverka att vårdnadshavarna överför negativa inställningar till skolarbetet till sina barn uppmuntrar skolan vårdnadshavarna att framföra eventuella synpunkter direkt till skolpersonalen. Rektorn beskriver också att skolan arbetar för att motverka negativa kamrateffekter bland eleverna genom att identifiera och stötta de grupper av elever som visar låg motivation till skolarbetet. Enligt rektorn följer hen också upp de fall där lärare uttrycker sig

negativt om elever. Lärarna och specialpedagogen beskriver att rektorn förmedlar vikten av att uttrycka höga förväntningar på eleverna. Enligt specialpedagogen sker detta främst under elevhälsomöten samt vid enskilda möten med lärare i ämnen där elevernas kunskapsresultat sjunkit. Specialpedagogen ser behov av mer strukturerade diskussioner i mindre grupper som innefattar samtliga lärare.

Det finns ett skolgemensamt utvecklingsarbete kring elevernas kunskapsutveckling

Granskningen visar att rektorn följer upp elevernas kunskapsresultat och skolans arbetsprocesser samt involverar lärarna och övrig personal i uppföljnings- och analysarbetet. Av intervju med rektorn och personalen framgår att rektorn efter avslutat läsår följer upp elevernas kunskapsresultat. Det handlar då om elevernas genomsnittliga meritvärde, andel elever som uppnått kriterierna för betyget E i respektive ämne, andel elever i varje klass som uppnått de betygskriterier som minst ska uppnås i samtliga ämnen samt jämförelser mellan flickor och pojkar. Enligt rektorn och personalen har skolan under senare år utvecklat sitt kvalitetsarbete och enligt lärarna upplever de nu en högre delaktighet i arbetet med att följa upp och analysera elevernas kunskapsresultat och skolans arbetsprocesser. Lärarna analyserar kunskapsresultaten och undervisningens genomförande i sina undervisningsämnen, dels enskilt men även i arbetslagen. De är även involverade i uppföljning och analys av skolans arbete med normer och värden. Underlagen för deras uppföljning relaterar till såväl skolans övergripande mål som till mål för den egna undervisningen vilket, enligt lärarna, utgör en bra grund för analysarbetet. Av intervju med rektorn, lärarna och eleverna framgår också att rektorn tar tillvara på elevernas synpunkter för att utveckla undervisningen, bland annat genom en elevenkät och genom samtal med mentorerna, specialpedagogen eller i samtal direkt med eleverna. Eleverna berättar dock att de kan uppleva det som svårt att nå fram till rektorn med synpunkter på undervisningen och få återkoppling på de synpunkter de framfört. Enligt rektorn är nästa steg i utvecklingen av skolans systematiska kvalitetsarbete att utveckla metoderna för att återkommande kunna nå alla elever samt följa upp förändringar i deras synpunkter över tid.

Analysen av resultaten och arbetsprocesserna leder fram till utvecklingsåtgärder

Granskningen visar vidare att rektorn med personal analyserar och söker förklaringar till elevernas kunskapsresultat i faktorer som skolan kan påverka och tar fram underlag för att utveckla undervisningen. Såväl rektorn som personalen beskriver att rektorn och förstelärare på skolan har utvecklat skolans arbete med att analysera elevernas kunskapsresultat för att identifiera styrkor och utvecklingsområden. Analysarbetet innebär bland annat att rektorn och personalen gör jämförelser mellan ämnen, mellan kön och resultat över tid för att identifiera såväl positiva som negativa avvikelser. Rektorn berättar att skolan nu i högre grad än tidigare söker förklaringar till elevernas kunskapsresultat i faktorer som skolan kan påverka, såsom i undervisningens genomförande och i de organisatoriska

förutsättningarna. I analysen av kunskapsresultaten vårterminen 2022 identifierade de exempelvis ämnen med högre och lägre resultat. I analysarbetet framkom exempel på olika ämnen där resultaten påverkades av lärarnas engagemang, förutsättningar i form av gruppstorlekar, schemapositioner och möjligheter till samplanering samt av faktorer i undervisningens genomförande. Rektorn och lärarna uppger att analysarbetet leder fram till att rektorn beslutar om utvecklingsinsatser för att förbättra de organisatoriska förutsättningarna för lärarna att bedriva undervisningen och om insatser för att gemensamt utveckla undervisningen. Lärarna berättar exempelvis att de bland annat identifierat vikande kunskaper i elevernas läsförmåga, och att skolan nu arbetar för att utveckla ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt.

Bedömningsområde 3: Inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval

Här bedöms i vilken utsträckning inslag som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval integreras i undervisningen. Skolinspektionen utgår i sin bedömning från följande kvalitetskriterium:

- Lärarna förmedlar en positiv syn på skolarbete och betydelsen av skolarbete för elevernas framtida studie- och yrkesval. Lärarna integrerar studie- och yrkesvägledningen i undervisningen och bidrar därigenom till att synliggöra faktorer² som kan påverka studie- och yrkesval. Lärarna visar i undervisningen upp en bred vy av möjliga studie- och yrkesval.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna i *låg utsträckning* integrerar inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval.

Granskningen visar att lärarna endast i viss mån förmedlar en positiv syn på skolarbete i relation till elevernas framtida studie- och yrkesval. Lärarna kopplar i begränsad utsträckning samman skolämnena med vägledning inför elevernas framtida val och visar endast i viss mån på skolarbetets betydelse för elevernas framtidsutsikter. Vidare visar lärarna i liten mån på en variation av utbildningsvägar, yrken och branscher och ger eleverna begränsade möjligheter att i undervisningen utveckla förmågan att göra medvetna och välinformerade val. Lärarna problematiserar och visar i låg utsträckning på alternativ till traditionella

² Såsom socioekonomisk bakgrund, kön och kulturell bakgrund.

föreläsningar om kön, social och kulturell bakgrund som kan begränsa elevernas framtida studie- och yrkesval.

Skolinspektionen har identifierat ett utvecklingsområde inom bedömningsområdet. Motiveringen till utvecklingsområdet och rekommendationer för fortsatt arbete redogörs för under rubriken *Identifierade utvecklingsområden* nedan

Motivering

Lärarna framhåller endast i viss utsträckning skolarbetets betydelse för elevernas framtida studie- och yrkesval

Granskningen visar att lärarna i begränsad utsträckning kopplar samman skolämnen med vägledning inför elevernas framtida val och endast i viss mån visar på skolarbetets betydelse för elevernas framtidsutsikter. I intervjuer med lärare och elever framkommer exempel där lärare visar på nyttan med undervisningens innehåll genom att återkommande koppla det till elevernas vardag samt säga att det generellt kan vara bra för att klara sig i livet och kunna påverka samhället. Vissa lärare ger också exempel på att de i rollen som mentor pratar med elever med låg motivation om i vilka ämnen de behöver godkända betyg för att komma in på det gymnasieprogram de önskar. Enligt eleverna brukar lärarna dock i liten mån visa på hur kunskaper i deras undervisningsämnen kan ha betydelse för deras framtida val av studier och yrken. Vissa lärare beskriver att tiden inte räcker till för att genomföra sådana inslag göra det men att det ändå kan förekomma oplanerat. Vissa elever berättar att det sker först i årskurs 9 och endast i vissa ämnen. Andra elever säger att lärarna inte gör det alls. Av intervjuer med eleverna framgår också att flera elever upplever att det finns ämnen som de inte ser någon nytta med att läsa och att lärarna i vissa fall har svårt för att hantera situationer där elever uppvisar lågt engagemang eller ifrågasätter varför de ska lära sig det läraren går igenom på lektionen. De beskriver att vissa lärare då förklarar att eleverna ska engagera sig för sin egen skull och kopplar ämnesinnehållet till elevernas vardag, medan vissa andra lärare höjer rösten och säger att eleverna inte ska ifrågasätta varför de ska lära sig ämnet. Vidare beskriver såväl eleverna som vissa lärare att många elever inte har några tydliga mål eller funderar så mycket på vad de ska arbeta med efter avslutad utbildning. Eleverna och lärarna ger få exempel på att lärarna tar reda på vilka eventuella mål eleverna har vad gäller framtida studie- och yrkesval innan de börjat i årskurs 9, eller ger dem utrymme i undervisningen att formulera sådana mål.

Lärarna visar i undervisningen upp en begränsad vy av möjliga studie- och yrkesval, och synliggör i låg utsträckning faktorer som kan påverka elevernas val

Granskningen visar att lärarna i låg utsträckning visar på en variation av utbildningsvägar, yrken och branscher. Lärarna ger också eleverna begränsade möjligheter att i undervisningen utveckla förmågan att göra medvetna och

välinformerade val. I intervjuer uppger lärarna att det finns få arbetstillfällen i kommunen som kräver en eftergymnasial utbildning och att dessa inte är så synliga för eleverna. De beskriver också att det är få av skolans elever som ser det som viktigt att skaffa sig en högskoleutbildning och att det finns elever som når höga betyg men som inte ser nyttan med dessa. Vissa elever berättar att det är ganska vanligt bland eleverna på skolan att de inte anser det vara viktigt att prestera högt i skolan eftersom det inte krävs för att kunna arbeta på exempelvis ett industriföretag. Lärarna berättar att de inte arbetar på något medvetet sätt i undervisningen för att synliggöra en bred vy av möjliga studie- och yrkesval eller med att problematisera kring elevernas föreställningar om sina framtida val av studier och yrken. En lärare ger exempel på att hen berättat om yrken kopplat till olika samhällen och tidsperioder och en annan lärare berättar att hen har bjudit in vårdnadshavare som har berättat om sina yrken för eleverna. Även eleverna uppger att lärarna inte problematiserar kring normer kopplat till studier och yrken eller om eventuella föreställningar som kan påverka hur de tänker kring sina framtida studie- och yrkesval, utan stannar vid att framhålla att eleverna ska göra sina val utifrån vad de själva vill. Enligt eleverna händer det också sällan att de fått möta eller läsa om personer som gjort otraditionella yrkesval. Eleverna och lärarna berättar också att eleverna sällan får utrymme i undervisningen att reflektera kring sig själva och sin utveckling i förhållande till sina framtida studie- och yrkesval.

Bedömningsområde 4: Förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn skapar förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval. Skolinspektionen utgår i sin bedömning från följande kvalitetskriterium:

- Rektorn förmedlar betydelsen av att elever får en bred bild av möjliga studie- och yrkesval, till såväl studie- och yrkesvägledaren som till lärarna. Rektorn ger förutsättningar för en vägledning som är integrerad i undervisningen och som vidgar elevers perspektiv.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i *låg utsträckning* skapar förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval.

Granskningen visar att rektorn endast till viss del förmedlar betydelsen av att ge eleverna en bred bild av möjliga studie- och yrkesval. Rektorn organiserar studie- och yrkesvägledningen så att eleverna får möjlighet att möta en variation av olika företrädare för arbetslivet och utbildningsväsendet. Rektorn förmedlar dock i liten

mån till personalen att det är skolans uppdrag att vidga elevernas perspektiv för att ge dem goda förutsättningar att kunna göra väl underbyggda studie- och yrkesval. Rektorn ser inte heller till att studie- och yrkesvägledningen verkar för att elevernas studie- och yrkesval inte ska begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund.

Vidare ger rektorn endast i liten mån förutsättningar för lärarna och studie- och yrkesvägledaren att bedriva en integrerad studie- och yrkesvägledning som bidrar till att vidga elevernas perspektiv. Rektorn försäkrar sig inte om att lärarna är införstådda med att de ska integrera studie- och yrkesvägledningen i sina undervisningsämnen och har inte gett personalen tillräckliga förutsättningar för detta. Rektorn ser heller inte till att studie- och yrkesvägledarens kompetens används som resurs för lärarna i arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen.

Skolinspektionen har identifierat ett utvecklingsområde inom bedömningsområdet. Motiveringen till utvecklingsområdet och rekommendationer för fortsatt arbete redogörs för under rubriken *Identifierade utvecklingsområden* nedan.

Motivering

Rektorn förmedlar endast till viss del betydelsen av att eleverna får en bred bild av möjliga studie- och yrkesval

Granskningen visar att rektorn organiserar studie- och yrkesvägledningen så att eleverna får möjlighet att möta en variation av olika företrädare för arbetslivet och utbildningsväsendet. Rektorn och studie- och yrkesvägledaren ger exempel på flera aktiviteter som skolan anordnar eller deltar i för att eleverna ska få möta olika utbildningar och yrken. Bland annat genomför skolan en yrkes- och branschmessa med arbetsgivare i kommunen som utställare, och bjuder också in företrädare för polisen och brandkåren. Inom ramen för ett arbete med entreprenörskap genomför skolan också studiebesök vid olika arbetsplatser för elever i årskurserna 8 och 9. För eleverna i årskurs 9 anordnar skolan studiebesök på gymnasieskolor.

Granskningen visar samtidigt att rektorn i liten mån förmedlar till skolans personal att det är skolans uppdrag att vidga elevernas perspektiv och ge dem goda förutsättningar att kunna göra väl underbyggda studie- och yrkesval. Såväl rektorn som lärarna samt studie- och yrkesvägledaren uppger att de är medvetna om att skolan behöver arbeta för att vidga elevernas perspektiv på möjliga studier och yrken. Lärarna beskriver bygden som ett brukssamhälle, att många av elevernas föräldrar har arbetat inom industrin och att det finns begränsningar i det utbud av yrken som eleverna möter i sin vardag. Rektorn berättar att huvudmannen har en plan för studie- och yrkesvägledning som gäller för kommunens grundskolor. Enligt rektorn har hen inte uttryckt några riktlinjer eller mål för arbetet med studie- och yrkesvägledning annat än det som framgår av denna plan. Den plan

Skolinspektionen tagit del av anger bland annat att studie- och yrkesvägledning är hela skolans ansvar och att lärarna ska utmana, problematisera och visa på alternativ till traditionella föreställningar kring kön, kulturell och social bakgrund som annars kan begränsa elevernas studie- och yrkesval. Av intervju med lärarna och studie- och yrkesvägledaren framgår samtidigt att lärarna endast följer planen till viss del och att det inte är tydligt för dem hur arbetet med att vidga elevernas perspektiv i undervisningen ska gå till.

Granskningen visar vidare att rektorn inte ser till att studie- och yrkesvägledningen verkar för att elevernas studie- och yrkesval inte begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund. Såväl rektorn som lärarna samt studie- och yrkesvägledaren beskriver att det inte finns något uttalat, sammanhållet eller målinriktat arbete på skolan för att elevernas studie- och yrkesval inte ska begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund eller för att motverka en svag utbildningstradition. Såväl lärarna som rektorn beskriver att skolan har ett neutralt förhållningssätt för att eleverna ska göra sina val av studier och yrken fritt utifrån sina intressen och att de inte arbetar på något strategiskt sätt för att utmana eventuella föreställningar som kan begränsa eleverna i hur de tänker kring sina val. Rektorn uppger vidare att hen i hög grad förlitar sig på studie- och yrkesvägledarens insatser när det gäller skolans arbete med att elevernas studie- och yrkesval inte ska begränsas av eventuella föreställningar och att hen inte har fört samtal med personalen kring hur ett sådant arbete kan bedrivas. Studie- och yrkesvägledaren ger ändå exempel på att hen i samband med en yrkes- och branschmessa för eleverna i årskurs 7 har önskemål till de företag som deltar om att välja representanter som gjort normbrytande yrkesval. Hen uppger också att det tidigare år förekommit normbrytande undervisningsinslag kopplat till olika yrken i årskurs 9.

Rektorn ger inte tillräckliga förutsättningar för en integrerad studie- och yrkesvägledning i undervisningen

Granskningen visar att rektorn i liten mån ger personalen förutsättningar att bedriva en integrerad studie- och yrkesvägledning som bidrar till att vidga elevernas perspektiv. Enligt studie- och yrkesvägledaren är rektorn mån om skolans arbete med att ge eleverna studie- och yrkesvägledning. Lärarna och studie- och yrkesvägledaren uppger dock att rektorn inte på något tydligt sätt förmedlat att lärarna ska integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Av intervjuer med lärarna framgår att det skiljer sig åt om och i vilken mån lärarna ser studie- och yrkesvägledning som sitt uppdrag. Lärarna och studie- och yrkesvägledaren uttrycker att skolan inte bedriver något strukturerat arbete med att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen och studie- och yrkesvägledaren ser behov av tydligare styrning från rektorn kring detta arbete. Enligt rektorn och lärarna har rektorn inte heller inventerat lärarnas kompetens avseende studie- och yrkesvägledning.

Av granskningen framgår vidare att rektorn inte heller ser till att studie- och yrkesvägledarens kompetens används som resurs för lärarna i arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Studie- och yrkesvägledaren uppger att samverkan med lärarna är viktig för att skolan ska kunna bedriva en integrerad vägledning som vidgar elevernas perspektiv. Enligt rektorn och studie- och yrkesvägledaren har rektorn dock inte på något tydligt sätt uttryckt några förväntningar på en sådan samverkan. Studie- och yrkesvägledaren berättar att det finns en plan för samverkan mellan hen och lärarna i ämnena svenska och samhällsorienterade ämnen men att detta inte hunnits med. Såväl studie- och yrkesvägledaren som lärarna berättar också att det saknas mötesforum och strukturerade former för samverkan med mellan lärarna och studie- och yrkesvägledaren när det handlar om studie- och yrkesvägledning. Rektorn och studie- och yrkesvägledaren berättar vidare att huvudmannen planerar att minska skolans tillgång till studie- och yrkesvägledare. Enligt studie- och yrkesvägledaren riskerar detta att försämra förutsättningarna för hen att kunna fullgöra alla delar av sitt uppdrag.

Identifierade utvecklingsområden

Stimulera eleverna att utvecklas så långt som möjligt och stärka elevernas tillit till den egna förmågan

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom de områden som granskats bedömer Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas inom följande:

- Lärarna behöver utveckla sin undervisning så att alla elever får lärarstöd samt stimulans och utmaningar utifrån sina kunskapsmässiga nivåer. Vidare behöver lärarna ge eleverna kontinuerlig återkoppling som innehåller information om elevernas styrkor och hur eleverna kan utvecklas mot målen.

Av granskningen framgår att alla lärare inte lyckas utforma sin undervisning så att eleverna utmanas utifrån sina kunskapsnivåer och att alla lärare inte ger eleverna det lärarstöd de är i behov av för att de ska komma vidare i sitt lärande. Lärarna samverkar endast delvis med elevhälsan för att stimulera eleverna utifrån deras olika kunskapsnivåer. Vidare ger inte alla lärare eleverna kontinuerlig återkoppling anpassad till elevernas behov och kunskapsnivåer som innehåller information om hur eleverna kan utvecklas ännu längre. Lärarna ger endast i viss mån eleverna möjligheter att själva reflektera över och utvärdera sitt lärande för att synliggöra deras framsteg.

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt

som möjligt enligt utbildningens mål. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.³

Av läroplanen framgår att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen.⁴ Även elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås eller de kravnivåer som gäller ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.⁵ Undervisningen kan därför aldrig utformas lika för alla.

Vidare ska läraren stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan.⁶ Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. Läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven bland annat utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga samt upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt.⁷

Skolinspektionen rekommenderar att lärarna utvecklar arbetet med att utforma undervisningen så att alla elever får lärarstöd samt stimulans och utmaningar utifrån sin nivå. I detta arbete behöver vissa lärare i högre grad visa att de har höga förväntningar på eleverna och utforma undervisningen så att eleverna stimuleras och utmanas att nå så långt som möjligt. Det kan exempelvis handla om att tillhandahålla mer avancerade uppgifter när eleverna når en viss nivå eller blir klara med uppgifter. Lärarna kan även ta fram uppgifter som ger möjlighet till såväl breddning som fördjupning och i högre utsträckning låta eleverna samtala om frågor vars syfte är att bidra till reflektion och problematisering. Vissa lärare behöver också utveckla arbetet med att ge eleverna kontinuerlig återkoppling om hur de ligger till just nu och om hur de kan arbeta för att utvecklas ännu mer. Exempelvis kan lärarna ge eleverna muntlig återkoppling till de elever som är i behov av det genom att beskriva deras styrkor och utvecklingsbehov i relation till specifika mål eller uppgifter. För att eleverna ska få uppleva att de gör framsteg och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt är det också viktigt att lärarna ger eleverna möjlighet att få träning i att själva reflektera över och utvärdera sitt lärande och sina målsättningar.

³ 1 kap. 4 § och 3 kap. 2 § skollagen (2010:800).

⁴ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr22), avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

⁵ 3 kap. 2 § skollagen.

⁶ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

⁷ Ibid.

Vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom de områden som granskats bedömer Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas inom följande:

- Lärarna behöver utveckla arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen. I detta arbete behöver lärarna i större utsträckning framhålla skolarbetets betydelse för elevernas framtidsutsikter och koppla samman skolämnena med vägledning. Lärarna behöver också i större utsträckning visa på en variation av utbildningsvägar, yrken och branscher samt ge eleverna möjlighet att i undervisningen utveckla förmågor att göra medvetna och välinformerade val.
- Rektorn behöver tydligare förmedla till lärarna att de ska integrera studie- och yrkesvägledning i sina undervisningsämnen och försäkra sig om att de gör detta. Rektorn behöver skapa förutsättningar för detta arbete genom att tydliggöra sina förväntningar, inventera lärarnas behov av kompetensutveckling samt säkerställa att studie- och yrkesvägledarens kompetens används som en resurs för lärarna i arbetet med integreringen. Rektorn behöver även i högre grad förmedla att det är hela skolans uppdrag att vidga elevernas perspektiv samt se till att skolans studie- och yrkesvägledning verkar för att elevernas studie- och yrkesval inte ska begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund.

Av granskningen framgår att lärarna i liten mån integrerar inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval. Lärarna kopplar i begränsad utsträckning samman skolämnena med vägledning inför elevernas framtida val och visar endast i viss mån på skolarbetets betydelse för elevernas framtidsutsikter. Lärarna visar i liten mån på en variation av utbildningsvägar, yrken och branscher och ger eleverna begränsade möjligheter att i undervisningen utveckla förmågan att göra medvetna och välinformerade val. Lärarna problematiserar och visar i låg utsträckning på alternativ till traditionella föreställningar om kön, social och kulturell bakgrund som kan begränsa elevernas framtida studie- och yrkesval.

Av granskningen framgår vidare att rektorn i låg utsträckning skapar förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval. Rektorn förmedlar endast delvis till personalen att det är hela skolans uppdrag att vidga elevernas perspektiv för att kunna göra väl underbyggda studie- och yrkesval och ser inte till att studie- och yrkesvägledningen verkar för att elevernas studie- och yrkesval inte ska begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund. Rektorn har inte på ett tydligt sätt förmedlat att lärarna ska integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen och inte heller skapat förutsättningar för detta arbete. Rektorn ser inte till att studie- och

yrkesvägledarens kompetens används som resurs för lärarna i arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen.

Enligt läroplanen ska skolan ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.⁸ Skolans mål är att varje elev kan granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden och har kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder. Alla som arbetar i skolan ska bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av könstillhörighet eller av social eller kulturell bakgrund. Läraren ska bidra med underlag för varje elevs val av fortsatt utbildning. Studie- och yrkesvägledaren, eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter, ska informera och vägleda eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen samt vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.⁹ Av Skolverkets kunskapsöversikt *Att välja för framtiden*. Skolans stöd genom vägledning och lärande¹⁰ framgår att en framgångsrik studie- och yrkesvägledning innehåller såväl individuell som generell vägledning samt att den integreras i ordinarie undervisning.

Skolan har ett ansvar för att motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt.¹¹ Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.¹² Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter, samt hur könsmonster kan begränsa egna livsval och livsvillkor.¹³

Rektorn har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen och, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att den studie- och yrkesorienterande verksamheten organiseras så att eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför fortsatt utbildning.¹⁴

Enligt Skolverket bör rektorn se till att se till att personalen på skolan har kunskaper om och förståelse för hur kön samt social och kulturell bakgrund påverkar

⁸ Lgr 22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

⁹ Lgr22, avsnitt 2.6 Skolan och omvärlden.

¹⁰ Skolverket (2020). *Att välja för framtiden. Skolans stöd genom vägledning och lärande*.

¹¹ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

¹² Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

¹³ Lgr22, avsnitt 2.1 Normer och värden.

¹⁴ Lgr 22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

elevernas studie- och yrkesval samt att de har kunskaper om hur elevernas föreställningar om utbildningar och yrken kan utmanas. Personalen måste skaffa sig aktuell kunskap om vilka faktorer som påverkar elevers val, vilka föreställningar elever har kring framtida studier och yrken samt hur de faktorerna samverkar.¹⁵

Skolinspektionen rekommenderar att lärarna utvecklar arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Detta innefattar att lärarna i sin planering och i genomförandet av undervisningen i högre grad kopplar samman skolämnena med vägledning inför elevernas framtida val, visar upp en bred vy av möjliga studie- och yrkesval, och problematiserar kring till traditionella föreställningar om kön, social och kulturell bakgrund som kan begränsa eleverna i deras framtida studie- och yrkesval.

Skolinspektionen rekommenderar att rektorn ger förutsättningar för lärarna att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Det handlar om att tydliggöra skolans uppdrag avseende studie- och yrkesvägledning, inventera och se till att lärarna har rätt kompetens inom området samt förtydliga hur studie- och yrkesvägledarens kompetens ska användas som stöd för lärarna med att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Studie- och yrkesvägledaren kan exempelvis stödja lärarna genom att sprida kunskap, initiera verksamhet, delta i planeringen av undervisningen och genomföra vissa undervisningsinslag tillsammans med lärarna. För att ge förutsättningar för detta arbete kan rektorn inrätta mötesforum och strukturerade former för samverkan mellan lärarna och studie- och yrkesvägledaren avseende frågor specifikt rörande studie- och yrkesvägledning. Rektorn behöver även i högre grad verka för att elevernas studie- och yrkesval inte begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund. Rektorn kan exempelvis utforma konkreta mål för arbetet med att motverka traditionella föreställningar som riskerar att begränsa elevernas val och i högre grad organisera studie- och yrkesvägledningen så att skolans arbetslivskontakter bidrar till att utmana traditionella föreställningar. Genom ett medvetet och målinriktat arbete med studie- och yrkesvägledning i undervisningen kan eleverna inte bara ges bättre förutsättningar att utveckla sin valkompetens utan också nå ökad motivation till skolarbete.

Skolinspektionen vill i detta sammanhang påminna huvudmannen om att det är huvudmannens ansvar att se till att det finns tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Studie- och yrkesvägledaren ska vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.

¹⁵ Skolverket (2013), *Skolverkets allmänna råd med kommentarer. Arbete med studie- och yrkesvägledning*, s. 20 och 24.

För detta utvecklingsområde kan Skolverkets forskningsöversikt *Att välja för framtiden. Skolans stöd genom vägledning och lärande*¹⁶ och modulen Studie- och yrkesvägledning i undervisningen åk F-9, då särskilt *Del 4. Normkritiska perspektiv på studie- och yrkesvägledning i undervisningen*, vara värdefulla att använda.¹⁷

På Skolinspektionens vägnar,

Beslutet har fattats av Caroline Engskär, beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Magnus Ledman. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredare Lena Johansson deltagit.

¹⁶ Skolverket (2020). *Att välja för framtiden. Skolans stöd genom vägledning och lärande*.

¹⁷ <https://larportalen.skolverket.se/#/modul/3d-skola-och-arbetsliv/Grundskola/931-studie-yrkesvagledning>

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter

Underlag för bedömning

Skolinspektionen har genomfört en tematisk kvalitetsgranskning av Gullstensskolan 7–9 under vårterminen 2023. Vid intervjuerna har information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten inhämtats. Intervjuerna genomfördes av utredarna Magnus Ledman och Britta Seeger.

Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- Fyra gruppintervjuer med elever i årskurserna 8 och 9.
- Tre gruppintervjuer med lärare i årskurserna 7–9.
- En intervju med personal som har specialpedagogisk kompetens.
- En intervju med skolans studie- och yrkesvägledare.
- En intervju med skolans rektor.
- Dokumentstudier. Dels de dokument som begärts in från huvudmannen och skolan samt officiell statistik som finns att tillgå om den aktuella skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens protokoll från intervjuerna för faktakontroll.

Fakta om granskad verksamhet

Gullstensskolan åk 7–9 är en kommunal skolenhet belägen i Gullspångs kommun med årskurserna 7–9. Vårterminen 2023 har skolenheten totalt 160 elever. Inom årskurs 7 finns 38 elever, inom årskurs 8 finns 59 elever och inom årskurs 9 finns 63 elever. Vid skolenheten arbetar 26 undervisande lärare varav 22 är legitimerade. Fyra lärare saknar behörighet i ett eller flera av sina undervisningsämnen. Lärarna är organiserade i tre arbetslag. Skolenheten har tillgång till personal med specialpedagogisk kompetens som uppgår till 100 procent av en heltidstjänst. Skolans studie- och yrkesvägledare tjänstgör på 60 procent av en heltidstjänst och har behörighetsgivande utbildning för studie- och yrkesvägledning. Skolan leds av en rektor.

Skolenheten är belägen i ett område med socioekonomiska utmaningar enligt Delmos segregationsbarometer år 2021. I kommunen har 27 procent av invånarna i åldern 16–64 år eftergymnasial utbildning enligt Statistikmyndigheten SCB, vilket kan jämföras med motsvarande andel i riket som är 37 procent. Andelen av skolans elever med föräldrar som har eftergymnasial utbildning var 45,5 procent läsåret 2021/2022, enligt Skolverkets offentliga statistik. Detta kan jämföras med motsvarande andel i riket som samma läsår var 62 procent.

Läsåret 2021/22 nådde 61,2 procent av Gullstensskolans elever de kunskapskrav som minst ska uppnås. Detta går att jämföra med motsvarande andel i riket som var 74,1 procent. Det genomsnittliga meritvärdet på skolan läsåret 2021/2022 var

199,4. Detta går att jämföra med motsvarande resultat i riket som var 229,2. Skolans genomsnittliga meritvärde för flickor var 197,3 och för pojkar 201,1. Motsvarande resultat i riket var 240,3 för flickor och 218,8 för pojkar.

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer (26 kap. 20 § skollagen). Nedan redovisas de mål och riktlinjer som är relevanta för den här granskningen.

Stimulera eleverna att utvecklas så långt som möjligt och stärka elevernas tillit till den egna förmågan

Skollagen

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.¹⁸

Läroplanen för grundskolan

Av läroplanen framgår att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen.¹⁹ Även elever som lätt når de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som minst ska uppfyllas ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.²⁰ Undervisningen kan därför aldrig utformas lika för alla.

Av läroplanen framgår vidare att skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende.²¹ Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra en grund för skolans verksamhet.²²

Alla som arbetar i skolan ska samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande. Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Strävan ska vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig roll. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna

¹⁸ 1 kap. 4 § och 3 kap. 2 § skollagen (2010:800).

¹⁹ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr22), avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

²⁰ 3 kap. 2 § skollagen.

²¹ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

²² Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.²³

Läraren ska stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan.²⁴ Läraren ska vidare: ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. Läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven bland annat utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga samt upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt.²⁵

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, kriterierna för bedömning av kunskaper och betygskriterierna. Rektorn har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att undervisningen och elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får den ledning och stimulans de behöver. Vidare har rektorn ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen.²⁶

Vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval

Skollagen

Enligt skollagen ska elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklassen ska ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses.²⁷

Läroplanen för grundskolan

I läroplanen anges att skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.²⁸ Skolans mål är att varje elev kan granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden och har kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder. Alla som arbetar i skolan ska bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av könstillhörighet eller av social eller kulturell bakgrund. Läraren ska bidra med underlag för varje elevs val av fortsatt utbildning. Studie- och yrkesvägledaren, eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter, ska informera och vägleda

²³ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, God miljö för utveckling och lärande.

²⁴ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

²⁵ Ibid.

²⁶ Lgr22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

²⁷ 2 kap. 29 § skollagen (2010:800).

²⁸ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen samt vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.²⁹

Skolan har också ett ansvar för att motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav/förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt.³⁰ Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.³¹ Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter, samt hur könsmonster kan begränsa egna livsval och livsvillkor.³²

Rektorn har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen och, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att den studie- och yrkesorienterande verksamheten organiseras så att eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför fortsatt utbildning.³³

²⁹ Lgr22, avsnitt 2.6 Skolan och omvärlden.

³⁰ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

³¹ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

³² Lgr22, avsnitt 2.1 Normer och värden.

³³ Lgr22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.